

*Горкуша В.П., магістр права
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: Кулакова Н.В.,
професор кримінології та кримінально-
виконавчого права Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент*

ВІКТИМОЛОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА ЯК НАПРЯМОК ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Віктимологія - як відносно самостійна наука про жертву злочину, правопорушень, стихійних лих, нещасних випадків [1,2,3,4], одночасно є важливою складовою кримінології, деліктології, а також загальної теорії безпеки. Кримінологічний аспект є особливо актуальним у зв'язку з розробкою та реалізацією системи профілактики злочинів. І саме тому віктимологічна профілактика органічно входить у загальну систему запобіжної діяльності, оскільки розширює, доповнює її та забезпечує ефективне запобігання злочинів. Поведінка жертви злочину у тій чи іншій мірі включена у механізм вчиненого злочину, і, якщо б особа прогнозувала та усвідомлювала наслідки власних дій, небезпеку яка з ними пов'язана, то могла б уникнути її, захистити себе, не допустити посягань. У цьому і є основний зміст віктимологічної профілактики, як системи заходів впливу на потенційного потерпілого у небезпечних для нього ситуаціях, особливо якщо такі заходи профілактики спрямовані на безпосередніх жертв, що беруть участь у механізмі злочину, на тих з них, хто прямо або опосередковано контактує зі злочинцем та «провокує або приваблює» його своєю поведінкою, безпомічністю, підвищеною довірливістю, грубістю, провокуючими діями та ін.

В основі застосування заходів профілактики віктимізації населення лежить необхідність вивчення жертви, проведення віктимологічних досліджень з метою отримання необхідної інформації для такої діяльності. На основі цього необхідно досліджувати поведінку потерпілого не тільки як елемент системи механізму злочинної поведінки, складову причинності діянь, де потерпілий відіграє відповідну криміногенну або антикриміногенну роль, а, на сьогоднішній день, є необхідність застосувати підхід, що відображав би інтегровану статистико-

віктимологічну характеристику, при вивченні якої досліджувалася б особистісна характеристика потерпілого (жертв), їх статистичний рівень, динаміка, структура та можливий прогноз - коли жертви злочинності вивчаються як самий значний та тяжкий наслідок злочинності. Сьогодні в країні, незважаючи на позитивні зміни, що відбуваються в процесі реєстрації порушень закону, при здійсненні обліку потерпілих не відбувається серйозної аналітичної діяльності результати, якої були б відображені при розробці профілактичних заходів.

Тільки систематичний та якісний збір інформації протягом останніх 5-10 років дозволить скласти науково обґрунтовану картину віктимності населення країни та своєчасно корегувати профілактичні заходи. Результатом такої роботи повинна бути розробка віктимологічної моделі віктимності окремих соціальних груп з урахуванням комплексу їх основних характеристик. Це дозволить спрогнозувати подальші тенденції їх віктимізації, і, на їх основі, дати рекомендації не тільки по визначенню заходів загальної та спеціальної віктимологічної профілактики, але і враховувати рекомендації щодо змін, які відбуваються з метою удосконалення цих заходів при здійсненні диференційованої роботи з кожною соціальною групою.

Сучасні концепції запобіжної діяльності передбачають і розгляд теорії кримінологічної безпеки [5,6,7,8], яка утворює об'єктивний стан захисту прав, свобод та законних інтересів особи, суспільства та держави від злочинних посягань та погроз таких посягань і створення на цій основі стану усвідомлення громадянами захисту такого роду.

Враховуючи існування різноманітних видів віктимності, вплив кримінологічної безпеки на віктимізацію буде залежати від не тільки від індивідуальних властивостей особи, але й від рівня безпеки у суспільстві. Розглядаючи злочинність як основну загрозу кримінологічної безпеці, так і джерело віктимізації, необхідно мати на увазі, що при сучасному стані розвитку суспільства досягнути такого рівня безпеки, при якому злочинність не впливає на життя громадян, неможливо. Але незважаючи на це, необхідно спрямувати діяльність державних інститутів на мінімізацію соціальних наслідків злочинності, шляхом вирішення яких є застосування заходів віктимологічної

безпеки, під якими необхідно розуміти захищеність громадян від реалізації притаманних їм віктимних якостей та властивостей, за допомогою сприятливих умов, що дасть можливість виявляти, усувати або нейтралізувати фактори та ситуації, які сприяють вчинення злочинів по відношенню до конкретних осіб, виявляти групи ризику або конкретних осіб з підвищеним ступенем віктимності, впливати на них з метою відновлення або активізації їх захисних властивостей, а також розробляти або удосконалювати спеціальні засоби захисту, що вже існують, для захисту громадян від злочинів.

Враховуючи складність об'єкту віктимологічної профілактики, а також специфічні заходи впливу, необхідно зазначити, що правоохоронні органи не в змозі впливати на всі фактори злочинності, а тим більш усувати їх власними силами, тому необхідна інтеграція зусиль усіх суб'єктів віктимологічної профілактики, за умови неформальної взаємодії, принципи якої повинні бути закріплені на законодавчому рівні.

Список використаних джерел:

1. Ривман Д. В. Криминальная виктимология [Текст] / Д.В. Ривман. - СПб. : Питер, 2002. - 580 с;

2. Полубинский В. И. Теоретические и практические основы криминальной виктимологии [Текст] : монография / В.И. Полубинский, А. Л. Ситковский. - М. : ВНИИ МВД России, 2006. - 450 с.;

3. Моїсєєв Є. М. Проблеми кримінальної віктимології (кримінологічний, психологічний та пенітенціарний аспекти) [Текст] : монографія / Є. М. Моїсєєв, О. М. Джу́жа.. - К. : Правник, 1998. - 84 с.; Кримінологічна віктимологія [Текст] : навч. посіб. / [Є. М. Моїсєєв, О. М. Джу́жа, В. В. Василевич та ін.] ; за заг. ред. О. М. Джу́жі. - К. : Атіка, 2006. - 352 с.; 4. Задорожний В. И. Виктимологическая безопасность и ее обеспечение мерами виктимологической профилактики [Текст] : монография / В. И. Задорожний. - Тамбов : Першина, 2005. - 162 с.

5. Бабаев М.М., Рахманова Е.Н. Права человека и криминологическая безопасность. - М., 2004;

6. Бабаев М.М., Плешаков В.Л. Криминологическая безопасность в системе национальной безопасности (опыт структурного анализа) // Криминологический журнал. 2005. - № 7;

7. Лебедев С.Я. Криминологическая безопасность в системе национальной безопасности России // Российский криминологический взгляд, 2006. - № 3. - С. 104-110;

1. Профілактика злочинів [Текст] : підручник / [О. М. Джу́жа, В. В. Василевич, О. Ф. Гіда та ін.] ; за заг. ред. О. М. Джу́жі. - К. : Атіка, 2011. - 720 с.